

Štajarsko čestitimu gosp. tehantu Jurju Aliču, *) ki so na viši povelje šolske bukvice poslovenili, de se po eni strani nemško, po drugi pa slovensko bere, in takó iz slovenskiga lahko nemško uči, pa tudi nemško, ki se bere, lahko razumi.

Še veči hvalo imajo Krajnci rajnkimu prečestitimu, premilostljivimu gospodu Jožefu Valantu, ki so nekajni svetvave c. k. viši deželjske vladije, poslednjič pa viši škof v Gorici, viši gosposki dopričali, de se ne dajo Slovenci takó ponemčiti, ne po nemško izučiti, česar jim je potreba.

Dokler pa vsakdanje šole samo otroke v šolski okolici pol ure hodá obsegajo, se šolski nauk premalo pozná; potreba je želje za šolo po celi fari oživeti. Pridni in modri duhovski pastirji so torej po Štajarskim in Koroškim nedeljske šole obudili, naj bi se odraščena mladina, ki dobroto šole sama spozná, pa v delavnikih v šolo ne utegne, ali pa takó daleč vsakdan ne more, brati, nekoliko rajtati, pa tudi za silo pisati izučila. In to delo je v pretečenih dvajsetih letih práv lepo zdalo.

Po božjim opravilu o nedeljah in svetkih (zapovedanih praznikih) so uka željno mladino v šolo, in kjer šolske sobe ni, v farovž ali v kako drugo prostorno hišo zbrali, skerbno mladenčce na možko, dekleta na žensko stran razdelili, jim preskerbeli mali Abecednik, ali pa Navod v branje za mladost nedeljskih šol, jim vsako nedeljo po dve strani razkladali, in za poduk na dom naročili, vsakdanjim šolarjem in drugim branja učnim pa ukazali, naj jim v nauki pomorejo, kér je veliko duhovsko dobro delo nevedne podučiti. Od vsih Svetov do velike noči jih je večí del po malim bralo, in to drugim veselje dajalo, de so bile hitro šole pretesne.

Drugo leto jih odločijo, ki že gladko berejo, ter jih po malim pisati vadijo. Podajo jim črne tablice, pa krajdo v roke, de pismenke na veliki tabli po redi napisane obdelujejo, številke pisati in izrekati se učijo. Kader se rôka že pisanja nekoliko privadi, se jim tudi peró in popir podá, posebno mladenčam, de se jim per gosposki podkriževati bi ne bilo potreba. Per tim mudnim delu tudi gospodje šolski, in kjer njih ni, cerkovniki duhovskim pomagajo. Po farah, kjer je več duhovnikov, imajo nedeljske šole v dveh stavah: pervošolce pred keršanskim naukam, drugošolce pa po keršanskim nauki, de se jim ložej pokaže. **) Velik je trud, pa tudi truda lep cvet in žlahten sad.

(Nadalje.)

Ali čem svojiga sina v šolo poslati?

Za ljube slovenske kméte.

Današnji čas, ki nevstavljivo na perotah izobraženja naprej hití in se enaki bistrovidnimu orlu proti soncu izveršeniga uma vzdiguje, dá vsim stanovam brez razločka važno vprašanje: Ali hočeš z mano hitéti, de svoj lepi namen dosežeš? in kér s pomočjo učenosti in umetnost vse pobráti, kar si je še pred komaj sto léti sovražno nasproti stalo in vse, kar se je pred kratkim nemogoče zdelo, izgotovi: vsakdo imé sroviga, neomikaniga, divjoserčniga človeka zasluži, kdor važnosti in pomena današnjiga časa ne ume in ne zapopade.

— Ali hočeš z mano naprej hitéti? je poglavitno

*) Juri Alič v Poljanah na gornjim Krajskim 23. Brezna 1779 rojeni, priden in učen Slovenec, tehant v gornjim Gradi, viši ogleda šol Lavantinske škofije, po tem zopet tehant na Vidmi za Savo, poslednjič pa čestivni kanonik in viši fajmošter na Laškem, so umerli 24. Kozoperska 1845.

*) Rajni slavni fajmošter v Šent-Jernej na spodnjim Krajskim Martin Rak so imeli nedeljsko šolo v treh odstavah. Vsako je dobilo, kader se je hvalevredno izsolalo, lepe drago oblečene molitevne bukvice za odhodnjo v spomin. Bog daj dobro pastirju dobrimu!

vprašanje današnjiga časa, in vsi omikani narodi so ga zapopadli in z zaupanjem v svojo prirojeno samostojnost in v modre deržavne osnove stopajo verlo po póti, která jih k lepimu namenu človeškiga rodú — k dušni svobodi in k izobraženju pelje. Slovenci, zmed sto narodov z blagimi dušnimi in serčnimi darovi obdareni, so tudi že davno spoznali, de stare nemarnosti ne pripeljajo dalječ, in prostovoljno so začeli prvih in nar poglavitniših pomočkov iskati in naberati, z drugimi izobraženimi narodi v versto stopiti. Spoznali so, de se mora mladimu drevščiku dobro streči, ako hoče staro drevó obilno žlahtniga sadú obroditi, de se mora mladosti prava pot pokazati, ako hoče starost v miru in v sreči pridelani sad vživati. Šole v mestih in na farah, kterih je — posebno na deželi — še v začetku tokočiga stoletja komaj toliko bilo, de se je marsiktera vas srečna imenovala, če je kdo v nji brati znal, so se pomnožile, ceno rokodelstva in obertnosti sploh so spoznali, in kar šole niso storile, je pridnost v pomanjkanji priložnosti, sama nadomestila, de se sme danes reči, de je na Slovenskim že redka hiša, kjer bi vsaj eden ne znal vsaj slovensko brati. To je lepa priča zdraviga uma Slovincov, která — ako bo imela pravo napeljevanje — veliko veliko slavniga sadú našimu narodu obéta. Posebno kmetiški stan si prizadeva po mogočosti staro obleko nemarnosti in vraž sleči, in srečen je narod imenovati, pri kterim se takó prizadevanje v prostim kmetu izbudi, od kteriga vsi deželi moč in krepost izhaja. Pa ravno kmet brez praviga navoda, nekaj iz svojoljubnosti, nekaj iz neprave častiželjnosti takó rad na stran mahne, de je nar večí dolžnost, mu krive pota pokazati, na kterih njegovimu premoženju in sreči celih družin in sosesk nesreča in pogubljenje pertí.

(Konec sledí.)

Strah je po srédi votel, po krajéh ga nič ni.

(Slovénski pregovor.)

Ni še pétnajst let, kar je po Gorénskím néki práv star berač hodil. Nektéri so ga imenovali svétiga možá, drugi pa neslaniga. Poln je bil starih vraž. V copernice je še postarim véroval ter se ustil, de jim je kos. Od strahov je otrokam čudne reči perpovedoval, de so jim lasje po koncu stali. Če so jéli praviti, de kdo nazaj hodi, je bil precej perpravljen nadléžniga duhá zarotiti. Nékiga dné ljudjé zaženejo šum, de per néki hiši gospodár nazaj hodi. Svéti mož to slišati, ne reče ne bélo ne černo, temuč vléče svoje težke peté tje, kjer je strašilo. Se ponudi, de hoče nadléžniga duha zarotiti in vécanja rešiti. Per hiši ni bilo drugih ljudí, kakor dva navihana fanta in eno staro babšé. Ti svétiga moža debelo glédajo, kér niso nič védili od strašenja. Je že práv, le zarotite ga, reče eden navihancov ter se v pest smeja. — Po večérji grejo domači spat. Fanta sta ležala v kamri. Svéti mož pa se vséde za mizo. Postavi pred-se britko matro. Peržgè na vsako stran eno žég-nano svéčo. Vzame v roke velik molek debélíh jagod ter goni očenaš za očenašam, češenomarijo za češenomarijo kake pol ure. Poslušá. — Vse je tiho. — Kar na enkrat sliši, de nékaj hodi okoli hiše. Groza ga obide. — Za malo časa bonkne nekaj dvakrat na véžne vrata, de so zašklepetale. Svéti mož plane na noge. Zavpije na glas: „Bog in svéti božji križ! Duh! si ti? — Poslušá. — Spet je vse tiho. — Kar nékaj po véži zakolobuštra. Svéti mož jo potégne na srédo hiše ter kriči na ves glas: „Bog in svéti božji križ! Bog in svéti božji križ! Duh! jest te zarotim per pravim živim Bogu, povej, kaj potrebuješ od mene? Jest te zaro... Bunk, bunk, hišne duri se odprejo in — rogati duh — v podobi krave pred njim stoji, de se mu hlačice trésejo. Svéti

mož ga nagovarja in zarotuje. Rogati duh le molči. Déla z desnico proti njemu križ za križam. Duh po križih hlata, kakor de bi hotel svétiga možá za roko holtiniti. Svéti mož se odmika ritnisko proti kamernim durim hlastajočimu duhu. Nevédama pride do visokiga kamerniga praga. Se spodtakne nad njim, buti z herbtam v perperte kamerne duri, pade ritnisko v kamro, ter véka: „Bog in svéti božji križ! Je že vse dobro!“ Duh pobégne. Pobiraje se, govori fantama: „Že vém voljo nadlézniga duha. — Eno péko béliiga kruha med berače, pa bo mir per hiši. — Kdo je bil nadlézni duh? — Krava je bila iz domačiga hléva. Navajena je bila v hišo hoditi. Eden porédnih fantov ji je hlév odperl, ter je peršla v hišo in hlastala za možam, kér je mislila, de ji kaj ponuja. Ta strah je bil po srédi votil, po krajih ga pa nič ni bilo, kakor so strahovi nar večkrat. Svéti mož je pa vender vse svoje žive dni mislil, de se mu je rajnji gospodar v kravji podobi perkazal. Ljudje pravijo, de je vselej péko béliiga kruha med berače zapovedal razdeliti, kadar je kakiga duhá zarotoval. Mende za to, de je njega naj véci hlebec doletel. L. Sevčan.

Zahvala.

V 23. listu teh novic je bila oznanjena nesreča, ktera je 28. dan Velikiga travna mnoge srenje poleg Sovre in Save, posebno pa zgornje in spodnje Pirniče zadela. Prosili smo, de naj nam milodari dobrotljivih ljudi naše revnje nekoliko polajšajo. Tode potreba nam ni bilo po beraško okoli tavati in milodarov prositi, kér so naši deželski in duhovski oskerbniki, spoznavši naše potrebe, perpomočke naklonili, nam iz težav pomagati. Čestitljiva c. k. Ljubljanska kresija je poskerbela, de se nam je odperla Ljubljanska žitnica, iz ktere smo dobivali ajde za séme in tudi družiga žita za živež ob času potrebe. Po domačim kantonu so gospodje fajmoštri ob času mlačve žitno bero vpeljali in nabrali so 199 mernikov reži in 15 mernikov pšenice; 3. dan tokočiga mesca nam je bilo to žito v kantonski hiši v Smeledniku po primeri naših potreb podeljeno. Očitno se zahvalimo visokočastitljivim gospodam fajmoštram iz Vodice, iz Smelednika in iz Zapoge, duhovnima gospodama iz Terboja in iz Šinkoviga turna, in gospodam kaplanam iz Vodice in Smelednika, kér so se per pobiranji za naše darove sami trudili in veliko prizadevali. Posebno zahvalo skazujemo pa tudi sosedam domačiga kantona, kteri so nam obilne dari podelili. Kdor ima, lahko da; kdor pa rad da, dvakrat da. Koliko večji hvale je pa tisti vreden, ki je sam v enaki nesreči — vender bližnjimu pomaga, kolikor more? — Kakó se bomo pa milostljivimu gospodu Baronu Francu Ksav. Lazarinovu, lastniku Smeledniške grajšine, zahvalili? ki so svojim poškodvanim podložnikom; ne le samo letašnje desetine, ampak tudi vso od pretečenih let dolžno, in za letašnje leto primerjeno žitnico odpisali; desiravno se jim je tudi enaka nesreča po njih polji Rocinske grajšine pod Šmarnogoro naključila. Dobrotljivi Bog! poverni jim, kar nam dobriga storijo in podaljšaj jim rajsko veselje, kteriga Oni v sredi zlahtne Svóje okolišine vživajo, še veliko let!

Kmetovavci iz gornjih in spodnjih Pirnič.

Rimski prebivavci.

V Rimi je po zadnjim popisi, kakor nam občne nemške novice (allg. Zeitung) od 1. Velikiga serpana tega leta pišejo, sedaj 54 far, v kterih 35,988 družin, 41 škofov, 1533 mašnikov, 2815 menihov in družiga reda duhovnov, 1472 nun, 520 učen-

cov po raznih duhovšnicah, 346 krivovercov in turkov živi. Judje pa, ki jih je v Rimu okoli 8 do 10,000 niso v tem števili. V leti 1837 je bilo v tem mestu le 156,552 prebivavcov, v leti 1840, 154,632, v leti 1845 167,160; in letas jih je pa 170,199.

Ozír na stare čase na Krajskim.

Krajska dežela (Krajsko vojvodstvo) je bila nekdaž veliko večí, ko je dan današnji. Pred 300 leti, to je v začetku 16. stoletja, sta bila tudi Reka (Fiume) in Terst z Istrijo vred pod Krajskim vojvodstvom. Iz starih pisem in bukev se ne da zvediti, ali so Krajski deželni stanovi se kadaj zató potegnili, de bi bili Teržaško deželo nazaj dobili, za Reko so se pa v leti 1791 in pa poslednjič v letih 1802 in 1803 glasili.

Pod Cesarico Marijo Terezijo v leti 1748 je dobila Krajska dežela tri kresije, ktere so še dan današnji; tode tačas so večí bile; Novomeška kresija je obsegla en kos Notrajskiga; Postojnska pa Istrijo; Ljubljanska je obsegla Gorenško, kakor zde. (Mitth. d. hist. V. für Krain Nr. 8. 1846).

Nekaj iz življenja slavniga generala Lavdona.

General Lavdon, Slovincam dobro znani vojvoda, ki je Turka premagal, je bil v leti 1749 majór in kordona zapovednik v Buniču, neki vasi sedanjiga Otočanskiga graničarskiga regimenta, in je tukej šolo osnoval. De bi se pa otroci te vasi še bolj omikali in lepiga zaderžanja vadili, je ukazal, de sta mu mogla dan na dan po versti dva šolarja pri mizi streči. Zató sta pa dobila zastonj kosilo in večerjo.

Lavdon ni bil samó slaven vojak, ampak tudi priden kmetovavec. Na veliki planjavi Buničiške okoličice je zasadil po podobi lepiga verta silno velik gojzd s hrastiči in ga je z grabnam ogradil. Še današnji dan stoji imenitni gojzd — Lavdonov gaj imenovan — v kterim brez višiga dovoljenja nobeden ne sme kakiga drevesa posekati.

Černe bukve.

Ogerski časopis „Unger“ imenovan, pripoveduje od nekiga očeta, ki je svojiga dvanajst let stariga sina zavoljo nekterih otročjih norost pod streho zaperl, ga pervezal in mu skozi 8 dni le vode piti in krompirjevih olupov jesti dajal. Gospóska je to zvedila, najde fanta na pol mertviga, de ga je mogla v bolenišnico dati, kjer je kmalo po tem umerl. Tak oče ne zasluži, de bi ga pasjiga očeta imenovali.

Besedna vganjka.

Beseda vsim lepo pové
Kakó plesavci se verté;
Besedo če oberneš tí,
Pozimi te razveseli.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajnju	
	29. Velikiga serpana.		24. Velikiga serpana.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače....	2	6	2	—
1 » » banaške....	2	20	2	25
1 » Turšice.....	1	16	1	14
1 » Soršice.....	1	45	—	—
1 » Reži.....	1	28	1	27
1 » Ječmena.....	—	—	1	15
1 » Prosa.....	1	4	1	—
1 » Ajde.....	1	5	1	18
1 » Ovsa.....	—	47	—	41